

AIŠKINAMASIS RAŠTAS. KONCEPCIJA

1. ĮVADAS

Planavimo organizatorius: Širvintų rajono savivaldybės administracijos direktorius, Vilniaus g. 61, LT - 19120 Širvintos, tel. (8 382) 51 590, faks. (8 382) 30 270, el.paštas savivaldybe@sirvintos.lt.

Plano rengėjas: UAB „Dujų sfera“, Draugystės g. 19, LT-51230 Kaunas, tel.: (8 37) 759 028, faks.: (8 37) 452 532, el. paštas: dujusfera@dujusfera.lt.

Planavimo darbų pagrindas: Širvintų rajono savivaldybės tarybos 2010-11-23 Nr. 1-201 „Dėl pritarimo teritorijų planų projektams“, 2011-07-28 sprendimas Nr. 1-93 „Dėl 2010-11-23 sprendimo Nr. 1-201 „Dėl pritarimo teritorijų planų projektams papildymo“.

Planuojamos teritorijos adresas: Širvintų rajono teritorija.

Planavimo tikslai ir uždaviniai:

1. planavimo uždaviniai – specialiuoju planu sukonkretinti rajono teritorijos bandrajame plane numatytas teritorijas, patikslinti šių teritorijų ribas, suformuoti vientisą Širvintų rajono savivaldybės teritorijos gamtinio ekologinio kompensavimo tinklą, užtikrinant ekologinio kraštovaizdžio pusiausvyrą;

2. planavimo tikslas – užtikrinti gamtos vertybių apsaugą ir darnios rajono plėtros galimybes.

Planavimo procesas: Specialusis planas rengiamas bendra tvarka.

Planavimo proceso etapai: 1. Parengiamasis etapas. 2. Teritorijų planavimo dokumento rengimo etapas. 3. Teritorijų planavimo dokumento sprendinių pasekmių vertinimo etapas. 4. Baigiamasis etapas.

Specialusis planas bus rengiamas vadovaujantis šiais planavimo dokumentais:

1. Širvintų rajono savivaldybės tarybos 2010-11-23 sprendimas Nr. 1-201 „Dėl pritarimo teritorijų planų projektams“;
2. Širvintų rajono savivaldybės tarybos 2011-07-28 sprendimas Nr. 1-93 „Dėl 2010-11-23 sprendimo Nr. 1-201 „Dėl pritarimo teritorijų planų projektams papildymo“.
3. Širvintų rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2013-02-25 įsakymas Nr. 9-94 „Dėl Širvintų rajono savivaldybės teritorijos gamtinio karkaso teritorijų naudojimo specialiojo plano darbų programos patvirtinimo“;
4. Širvintų rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2013-02-25 įsakymu Nr. 9-94 patvirtinta Širvintų rajono savivaldybės teritorijos gamtinio karkaso teritorijų naudojimo specialiojo plano parengimo programa;

Organizatorius: Širvintų rajono savivaldybės administracijos direktorius					
	Vardas Pavardė	Atestato Nr.	Parašas	Data	Dokumento Nr.
PV	Diana Dimavičienė	26491		2014-07-10	2013/35/RSP/01/01
Projekt.	Toma Baškytė			2014-07-10	
					Lapas 1
					Lapų 14
					Laida 0
AIŠKINAMASIS RAŠTAS. KONCEPCIJA		Širvintų rajono savivaldybės teritorijos gamtinio karkaso teritorijų naudojimo specialusis planas			
		UAB "DUJŲ SFERA" Draugystės 19, LT-51230, Kaunas			

5. Širvintų rajono savivaldybės administracijos Architektūros ir teritorijų planavimo skyriaus 2013-02-07 planavimo sąlygos rajono lygmens specialiojo planavimo dokumentui rengti Nr. 10/(2013-02-04.7);
6. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento 2013-01-24 planavimo sąlygos rajono lygmens specialiojo teritorijų planavimo dokumentui rengti Nr. (38-4)-VR-1.7-423;
7. Vilniaus visuomenės sveikatos centro Širvintų skyriaus 2013-01-21 planavimo sąlygos Nr. 22(22-3-7)-3.7-2;
8. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Vilniaus teritorinio padalinio 2013-02-07 planavimo sąlygos rajono lygmens specialiojo planavimo dokumentui rengti Nr. (12.50-V) 2V-165;
9. Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos Širvintų skyriaus 2013-01-30 planavimo sąlygos rajono lygmens specialiojo planavimo dokumentui rengti Nr. 44PLS-(14.44.42.)-3;
10. Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcijos 2013-01-21 planavimo sąlygos rajono lygmens specialiojo planavimo (Širvintų rajono savivaldybės teritorijos gamtinio karkaso teritorijų naudojimo specialiojo plano) dokumentui rengti Nr. S-30.

ir remiantis šių normatyvinių dokumentų reikalavimais:

- LR Teritorijų planavimo įstatymas 1995 m. gruodžio 12d., Nr. I-1120; (Žin., 1995, Nr. 107-2391; 2010, Nr. 65-3195; 2010-07-15, Nr. 84-4404);
- LR AM 2004 m. gegužės 5 d. įsakymu Nr. D1-246 patvirtintos „Kraštovaizdžio tvarkymo specialiųjų planų rengimo taisyklės“ (Žin., 2004, Nr. 79-2811);
- LR AM 2006 m. rugsėjo 4 d. įsakymas Nr. D1-407 „Dėl Lietuvos Respublikos Aplinkos Ministro 2004 m. gegužės 5 d. įsakymo Nr. D1-246 „Dėl aukštybinių pastatų išdėstymo specialiųjų planų rengimo taisyklių ir kraštovaizdžio tvarkymo specialiųjų planų rengimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2006, Nr. 95-3743);
- LRV 1992 m. gegužės 12 d. nutarimas Nr. 343 „Dėl Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų patvirtinimo“ (Žin., 1992, Nr. 22-652; 1996, Nr. 2-43; 2003, Nr. 105-4709; 2010, Nr. 98-5089);
- LRV 1996 m. rugsėjo 18 d. nutarimas Nr. 1079 „Dėl Visuomenės dalyvavimo teritorijų planavimo procese nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 1996, Nr. 90-2099; 2007, Nr. 33-1190; 2009, Nr. 125-5392, 2010, Nr. 78-4010);
- Lietuvos Respublikos žemės įstatymas (Žin., 1994, Nr. 34-620; 2004, Nr. 28-868, Nr. 117-4368, Nr. 167-6098; 2005, Nr. 88-3291; 2006, Nr. 42-1504, Nr. 87-3399, Nr. 138-5268, Nr. 141-5392; 2008, Nr. 135-5233; 2009, Nr. 77-3166, Nr. 153-6884; 2010, Nr. 13-623, Nr. 72-3616);
- Lietuvos Respublikos statybos įstatymas (Žin., 1996, Nr. 32-788; 2001, Nr. 101-3597; 2002, Nr. 73-3093, Nr. 124-5625; 2003, Nr. 104-4649, Nr. 123-5592; 2004, Nr. 73-2545; 2005, Nr. 43-1355, Nr. 143-5175; 2006, Nr. 116-4402; 2007, Nr. 4-161, Nr. 55-2127; 2009, Nr. 117-4993, Nr. 144-6352, 2010, Nr. 84-4401);
- Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas (Žin., 1992, Nr. 5-75; 1996, Nr. 57-1335; 2000, Nr. 39-1093; 2002, Nr. 2-49; 2004, Nr. 36-1179; 2005, Nr. 47-1558, 2010, Nr. 70-3472);
- Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas (Žin., 1993, Nr. 63-1188, Žin., 1995, Nr. 60-1502, Žin., 2000, Nr. 58-1703, Žin., 2001, Nr. 108-3902 Žin., 2010, Nr. 81-4229,);
- Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas (Žin., 1995, Nr. 3-37; 2004, Nr. 153-5571; 2007, Nr. 80-3218, Nr. 81-3325, Žin. 2008, Nr. 59-2203);
- LR AM 2007 m. lapkričio 7 d. įsakymas Nr. D1-585 „Dėl saugomų teritorijų ir jų zonų ribų planų rengimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 117-4801);

Aiškinamasis raštas. Konceptija	Dokumento Nr. 2013/35/RSP/01/01	Lapas	2
		Lapų	14
		Laida	0

- Lietuvos Respublikos miškų įstatymas (Žin., 1994, Nr.96-1872; 2001, Nr.35-1161; 2011-07-01 nauja redakcija);
- LR AM 2008 m. sausio 31 d. įsakymas Nr.D1-87 „Dėl saugotinių medžių ir krūmų kirtimo, persodinimo ar kitokio pašalinimo atveju, šių darbų vykdymo ir leidimų šiems darbams išdavimo, medžių ir krūmų vertės atlyginimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr.17-611);
- LRV 2004 m. liepos 16 d. Nr. 920 nutarimas „Dėl teritorijų planavimo dokumentų sprendinių poveikio vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 13-4228).
- Sanitarinių apsaugos zonų ribų nustatymo ir režimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2004 m. rugpjūčio 19 d. įsakymu Nr. V-586 „Dėl sanitarinių apsaugos zonų ribų nustatymo ir režimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 134-48478);
- STR 2.06.01:1999 „Miestų, miestelių ir kaimų susisiekimo sistemos“;
- LR Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas (Žin., 2002, Nr. 56-225; 2007, Nr. 64-2455; 2008, Nr. 84-3358);
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-08-18 nutarimo nr. 967 „Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašas“ (Žin., 2011, Nr. 50-2431);
- Lietuvos Respublikos miškų įstatymas (Žin., 2009, Nr. 154-6955);
- Lietuvos Respublikos Vandens įstatymas (Žin., 2009, Nr. 154-6955)
- Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymas (Žin., 2010, Nr. 86-4526);
- Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-624 patvirtinti Gamtinio karkaso nuostatai (Žin., 2010, Nr. 87-4619);
- GKTR 2.11.02:2000 techninių reikalavimų reglamentas „sutartinių topografinių planų M1:500, M1:1000, M1:2000 ženklų“;
- Archeologinės vietos tipinio apsaugos reglamento (Žin., 2002, Nr. 13-499);
- Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 2.13.01:2011 „Archeologinio paveldo tvarkyba“ (Žin.,2011, Nr. 109-5162);
- 2002-2015 metų Lietuvos Respublikos valstybinės reikšmės kelių priežiūros plėtros programa;
- Kelių eismo konvencija (Žin., 2002, Nr. 2-54);
- Lietuvos Respublikos kelių įstatymas (Žin., 1995, Nr. 44-1076; 2002, Nr. 101-4492);
- LR Vyriausybės 2010 m. liepos 21 d. nutarimas Nr. 1123 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. birželio 19 d. nutarimo Nr. 721 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo dokumentų registro nuostatų“ pakeitimo“ (Žin., 2010, Nr. 91-4814;

Įvertinant planavimo tikslus ir uždavinius, planuojamai teritorijai numatoma taikyti šiuos galiojančius atitinkamo lygmens teritorijų planavimo dokumentus ir strateginius dokumentus:

Bendrujų planų:

1. Širvintų rajono savivaldybės teritorijos bendrasis planas, patvirtintas Širvintų rajono savivaldybės tarybos 2009-05-29 sprendimu Nr. 1-117, reg. Nr. 000507;
2. Širvintų miesto bendrasis planas, patvirtintas Širvintų rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. 1-169 „Dėl Širvintų miesto bendrojo plano patvirtinimo“; reg Nr. 000777;
3. Kernavės miestelio bendrasis planas, patvirtintas 1996 m.;
4. Kernavės miestelio ir apylinkių bendrojo plano korektūra, patvirtinta Širvintų rajono savivaldybės tarybos 2006 m. vasario 24 d. sprendimu Nr. 1-45 „Dėl Kernavės miestelio bendrojo plano korektūros patvirtinimo“.

Specialiųjų planų:

Aiškinamasis raštas. Konceptija	Dokumento Nr. 2013/35/RSP/01/01	Lapas	3
		Lapų	14
		Laida	0

1. Širvintų rajono savivaldybės vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros specialusis planas, patvirtintas Širvintų rajono tarybos 2011-06-30 sprendimu Nr. 1-90, reg nr. 000693;
2. Nekilnojamųjų kultūros vertybių teritorijų ir apsaugos zonų planas (<http://kvr.kpd.lt/heritage/>);
3. Širvintų rajono savivaldybės nekilnojamojo kultūros paveldo tinklų schema (www.kpd.lt/failai/A0_Sirvintu_r_sav_shema.pdf).
4. Širvintų rajono savivaldybės nekilnojamojo kultūros paveldo tinklų schema (LR kultūros ministro 2009-06-01 įsakymas Nr. IV-290).
5. Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato tvarkymo planas (planavimo schema), patvirtintas Lietuvos Respublikos vyriausybės 2009-04-08 nutarimu Nr. 291;
6. Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato buferinės apsaugos zonos individualus apsaugos reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005-08-16 įsakymus Nr. IV-360.

Ūkio šakų plėtros programų ir strateginių dokumentų:

1. Širvintų rajono 2010-2016 metų strateginis plėtros planas, patvirtintas 2011-01-28 Širvintų rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. 1-5.
2. Širvintų rajono 2010-2016 m. strateginis veiklos planas.

Ūkio planuojamoje teritorijoje galiojantys kiti atitinkamo lygmens dokumentai:

1. Širvintų rajono elektros tinklų infrastruktūros plėtros specialusis planas (2012-02-01, Nr. 13);
2. Širvintų rajono šilumos ūkio plėtros specialusis planas (2012-02-01, Nr. 14).

Viešas paskelbimas apie priimtą skelbimą dėl teritorijų planavimo dokumentų rengimo pradžios ir planavimo tikslų:

Viešinimo procedūra – vienas ar keli veiksmai, kuriuos privalo atlikti planavimo organizatorius arba jo įgaliotas asmuo ir kurie susiję su visuomenės informavimu, konsultavimu ir dalyvavimu teritorijų planavimo dokumento rengimo procese, taip pat su visuomenės galimybėmis teikti pasiūlymus dėl teritorijų planavimo dokumento sprendinių papildymo, jų alternatyvos teikimo ar keitimo.

- Apie pradedamą rengti specialųjį planą 2012-01-02 buvo paskelbta Širvintų rajono savivaldybės administracijos internetiniame puslapyje.
- 2014-01-08 apie pradedamą rengti specialųjį planą buvo skelbiama laikraštyje „Širvintų kraštas“.
- Širvintų rajono seniūnijose buvo pakabinti skelbimai, informuojantys apie pradedamą rengti specialųjį planą. Seniūnijos:
 - Alionių seniūnija;
 - Čiobiškio seniūnija;
 - Gelvonų seniūnija;
 - Jauniūnų seniūnija;
 - Kernavės seniūnija;
 - Musninkų seniūnija;
 - Širvintų seniūnija;
 - Zibalų seniūnija.

Gamtinis karkasas – tai vientisas gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklas, jungiantis gamtinio pobūdžio saugomas teritorijas (rezervatus, draustinius, valstybinius parkus,

Aiškinamasis raštas. Konceptija	Dokumento Nr. 2013/35/RSP/01/01	Lapas	4
		Lapy	14
		Laida	0

atkuriamuosius ir genetinius sklypus, ekologines apsaugos zonas) ir kitas ekologiškai svarbias vandenų, miškų, žemės ūkio, kitos paskirties teritorijas.

Gamtinio karkaso paskirtis:

- sukurti vientisą gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklą, užtikrinantį kraštovaizdžio geoekologinę pusiausvyrą ir gamtinius ryšius tarp saugomų teritorijų, sudaryti prielaidas biologinei įvairovei išsaugoti;
- sujungti didžiausią ekologinę svarbą turinčias buveines, jų aplinką bei gyvūnų ir augalų migracijai reikalingas teritorijas;
- saugoti gamtinį kraštovaizdį ir gamtinius rekreacinius išteklius;
- didinti šalies miškingumą;
- optimizuoti kraštovaizdžio urbanizacijos bei technogenizacijos ir žemės ūkio plėtrą.

Gamtinį karkasą sudaro:

- geoekologinės takoskyros – teritorijų juostos, jungiančios ypatinga ekologine svarba bei jautrumu pasižyminčias vietas: upių aukštupius, vandenskyras, aukštumų ežerynus, kalvynus, pelkynus, priekrantes, požeminių vandenų intensyvaus maitinimo ir karsto paplitimo plotus. Jos skiria stambias gamtines geosistemas ir palaiko bendrąją gamtinio kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą;
- geosistemų vidinio stabilizavimo arealai ir ašys – teritorijos, galinčios pakeisti šoninį nuotėkį ar kitus gamtinės migracijos srautus, taip pat reikšmingos biologinės įvairovės požiūriu: želdinių masyvai ir grupės, natūralios pievos, pelkės bei kiti vertingi stambiųjų geosistemų ekotopai. Šios teritorijos kompensuoja neigiamą ekologinę įtaką gamtinėms geosistemoms;
- migraciniai koridoriai – slėniai, raguvynai bei dubakloniai, kitos žemesnėse reljefo vietose esančios teritorijos, kuriomis vyksta intensyvi medžiagų, energijos ir gamtinės informacijos srautų apykaita ir augalų bei gyvūnų rūšių migracija (informacija gauta iš VSTT interneto svetainės).

2. ESAMOS BŪKLĖS ANALIZĖ

Planuojamos teritorijos analizė

Planuojamą teritoriją sudaro visa Širvinų rajono savivaldybė. Savivaldybės plotas apie 906 kvadratinį kilometrą. Ji ribojasi su Vilniaus, Kaišiadorių, Jonavos, Ukmergės, Molėtų rajonų ir Elektrėnų savivaldybėmis. Rajone yra vienas miestas – Širvintos, 5 miesteliai – Bagaslaviškis, Gelvonai, Kernavė, Musninkai ir Zibalai, bei beveik 500 kaimų. Planuojama teritorija patenka į Nemuno vidurupio ir Neries žemupio plynaukštę.

2.1 Susisiekimas

Per Širvintų rajono savivaldybės teritoriją eina vienas magistralinis kelias Nr. A2 (E272) Vilnius-Panevėžys ir krašto kelias Nr. 116 Širvintos-Rimučiai-Kernavė-Drūkštos, bei net 32 rajoninės reikšmės keliai:

Kelio Nr.	Kelio pavadinimas	Kelio Nr.	Kelio pavadinimas
4301	Širvintos–Šešuoliai–Miegučiai	4318	Juodiškiai–Trapeliai
4302	Paširvintys–Juodiškiai–Giedraičiai	4319	Gelvonai–Mančiušėnai
4303	Širvintos–Bagaslaviškis–Kaliakiemiai	4320	Širvintos–Spadviliškiai
4305	Musninkai–Čiobiškis–Gelvonai–Vytinė	4321	Papiernia–Paspėriai
4306	Musninkai–Liukonėliai	4322	Čiobiškis–Burnišškiai
4307	Jauniūnai–Alionys–Pajuodžiai	4323	Gelvonėliai–Pypliai

Aiškinamasis raštas. Konceptija	Dokumento Nr. 2013/35/RSP/01/01	Lapas	5
		Lapų	14
		Laida	0

4308	Kieliai–Avižonys–Šiauliai	4324	Lemantaučizna–Pypliai
4309	Zibalai – Šešuolėliai I	4325	Bagaslaviškis–Žickai
4310	Bagaslaviškis–Neveronys–Mikalajūnai	4326	Kiaukliai–Vaitkuškė
4311	Šešuolėliai II–Kiaukliai	4327	Mikališkis–Narvydiškis
4312	Širvintos–Družai–Vindeikiai	4328	Zibalai–Karališkiai
4313	Jauniūnėliai–Musninkai	4815	Šešuoliai–Beivydžiai–Sauginiai
4314	Paširvintys–Alionys I	5217	Maišiagala–Širvintos
4315	Seiniūnai–Vindeikiai–Uliškiai	5226	Kiemeliai–Antakalnai–Miežonys
4316	Zibalai–Beivydžiai	5230	Paberžė–Barskūnai–Medžiukai
4317	Nuo kelio Širvintos–Musninkai–Kernavė –Dūkštos	5238	Nuo kelio Kiemeliai–Antakalnai–Miežonys

2.2. Kultūros paveldas

Širvintų rajono savivaldybė remiantis Lietuvos Respublikos bendroju planu patenka į valstybės istorijos paveldo dominavimo erdvinį stubrą. Remiantis kultūros paveldo registru, Savivaldybės teritorijoje yra beveik 400 kultūros vertybių, tai Sabališkių dvaro rūmai, 19 dvarų sodybų ir jų fragmentų, 20 pilkapynų, apie 20 piliakalnių, daugiau nei 10 saugomų gyvenviečių, 9 bažnyčios, jų statybos vietos ir kompleksai, apie 40 paveikslų, 15 žymių žmonių, partizanų ir karių kapų, 21 votas-plokštė ir kita.

Saugomų kultūros vertybių skaičius rajone tarp Savivaldybės seniūnijų yra pasiskirstęs labai netolygiai:

Seniūnija	Kultūros vertybių skaičius
Ciobiškio	51
Gelvonų	47
Kernavės	42
Zibalų	39
Musninkų	38
Jauniūnų	23
Širvintų	23
Alionių	7

118 vertybėms yra suteiktas tik Širvintų r. sav. adresas, tikslesnė informacija apie kultūros vertybes pateikta aprašomojoje Kultūros paveldo objektų lentelėje (priedas Nr. 1). Siekiant išvengti neigiamo poveikio, teritorijose, kurių ribose yra saugomų vertybių, ūkinė, rekreacinė ir kita veikla turi būti vykdoma laikantis Lietuvos Respublikos teritorijoje galiojančių teisės aktų, reglamentuojančių kultūros vertybių apsaugą, tvarkymą ir priežiūrą (Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, 2014).

2.3. Vandenis

Širvinta yra viena ilgiausių Lietuvos upių (penkiolikta), ji teka tik Lietuvos valstybės teritorijoje ir nekerta valstybinės sienos (aštuntoji pagal ilgį upė, nekertanti sienos). Upės ilgis siekia beveik 130 kilometrų (baseino plotas daugiau nei 900 km²), Širvintų rajono savivaldybės ribose ji vingiuoja daugiau nei 100 km. Jos aukštupiai prasideda Aukštaičių aukštumos tarplastakiniame Bijutiškio moreniniame masyve. Aukštupyje Širvinta teka povandeninio termokarsto atkurtu senslėniu, o vidurupyje ir žemupyje – giliu eroziniu slėniu, skrodžiančiu prieledyninio baseino performuotą plaštakinę dubumą. Širvintos upių tinklo tankis mažai skiriasi nuo Šventosios baseino vidurkio ir siekia 0,87 km/km², upė vandenis surenka iš Vilkesos (ilgis apie 16,5 km), Juodės, Žėplos, Milčiupės, Beržės, Kertušos (ilgis apie 13 km, baseino plotas apie 125

Aiškinamasis raštas. Konceptija	Dokumento Nr. 2013/35/RSP/01/01	Lapas	6
		Lapų	14
		Laida	0

km²), Viesos, Ūdaros, Apušės, Kabarkštos ir kitų intakų. Jos vingiuotumo koeficiento vidurkis 1,77, o kai kurių ruožų, siekia net 2,10. Širvinta žemiau Motiejūnų yra patvenkta ir suformuoja Motiejūnų HE tvenkinį (plotas 86,9 ha), ji patvenkta ir Širvintų mieste kur suformuoja Širvintų tvenkinį (plotas 51,9 ha) (K. Kilkus, E. Stonevičius. 2011. Lietuvos vandenių geografija. Vilnius).

Pietvakarine rajono riba teka Neris, antroji didžiausia šalies upė. Ji į Savivaldybės teritoriją patenka piečiausiam to taške ir vingiuoja jos pakraščiu apie 31 kilometrą iš pietų į vakarus kol iš dešinės jos pusės į ją įteka Kamaja. Kiti paminėtini Neries intakai yra Ryna (ilgis apie 6,5 km), Prastuvė (ilgis apie 2-3,5 km) ir ties Čiobiškiu ketvirtasis pagal dydį Neries intakas Lietuvos teritorijoje – Musė.

Musė išteka iš Musios ežero, esančio Vilniaus r. savivaldybėje, prie pat Širvintų r. savivaldybės ribos. Jos ilgis siekia apie 61,5 km, o baseino plotas apie 350 km². Upės baseinas plyti Neries žemupio plynaukštės fiziniame geografiniame rajone, kurio glacigeninį reljefą suformavo ledyno plaštaka, o vėliau – prieledyniniai ežerai. Vidurupyje Musė teka atsikūrusių senslėnių arba rininių klonių atkarpomis ir tik žemupyje išgraužusi aukštesnės plaštakinės dubumos limnoglacialinėje lygumoje gilų erozinį slėnį. Upė vingiuoja iš rytų į vakarus šiaurine rajono puse surinkdama vandenį iš Tolos, Ringės (ilgis apie 9 km, baseino plotas apie 15 km²), Žebokštos, Spėros, Kaimenos ir kitų savo intakų. Musės pabaisenas yra labai antropogenizuotas: miškai dengia tik 13 % jo ploto, kanaluota apie 52 % viso vandentėkmių tinklo. Ištiesintas ir pačios Musės aukštupys – 15 km atkarpa nuo versmių. Nuolydis aukštupyje yra apie 0,06 %, vidurupyje 0,11-0,18 %, o žemupyje – net 0,22 %. Vidutiniškai per metus Musės baseine iškrinta apie 700 mm kritulių, 42 % jų nuteka. Žemiau Bartkuškio Musė yra patvenkta, ten susidaręs 60,6 ha ploto Bartkuškio tvenkinys (K. Kilkus, E. Stonevičius. 2011. Lietuvos vandenių geografija. Vilnius).

Lietuvos respublikos ežerų bei tvenkinių klasifikatoriai nurodo, jog Savivaldybės teritorijoje yra beveik 30 ežerų ir apie 15 tvenkinių. Remiantis valstybinės reikšmės paviršinių vandens telkinių sąrašu (Žin., 2003, Nr. 98-4394; Žin., 2010, Nr. 72-3657), rajone 8 ežerams ir 3 tvenkiniams yra suteiktas valstybinės reikšmės statusas.

Valstybinės reikšmės ežerai Širvintų r. savivaldybės teritorijoje:

Inventoriaus numeris	Ežero pavadinimas	Plotas, hektarais
42-90	Alys	140,3
41-27	Gelvanės ežeras	53
41-20	Gelvės ežeras	33,3
50-63	Kernavės ežeras	19,9
50-58	Spėra	80
41-28	Stavarygalos ežeras	73,9
50-55	Puorių ežeras	8,1
51-1	Žindulių ežeras	19,9
Iš viso Savivaldybėje		428,4

Valstybinės reikšmės tvenkiniai Širvintų r. savivaldybės teritorijoje:

Tvenkinio pavadinimas	Upė	Plotas, hektarais
Bartkuškio	Musė	60,6
Motiejūnų HE	Širvinta	86,9
Širvintų	Širvinta	51,9
Iš viso Savivaldybėje		199,4

Savivaldybės teritorija maždaug perpus dalijasi du pabaisiniai: pietinė dalis patenka į Neries pabaisinį (pabaisinio kodas LT111200000), o šiaurinė į Šventosios pabaisinį (pabaisinio kodas LT111220000). Neries mažųjų intakų (su Nerimi) pabaisinis Savivaldybės teritorijoje

Aiškinamasis raštas. Konceptija	Dokumento Nr. 2013/35/RSP/01/01	Lapas	7
		Lapu	14
		Laida	0

antropogenuotas: miškingumas tik 13 %, kanaluota apie 52 % viso vandentėmių tinklo. Baseine vyrauja vidutinio sunkumo priemoliai. (© Aplinkos apsaugos agentūra, 2009)

2.4. Saugomos teritorijos

Savivaldybės teritorijoje yra vienas kultūrinis rezervatas šeši draustiniai (telmologiniai ir kraštovaizdžio), du geologiniai gamtos paveldo objektai bei šešios buveinių apsaugai svarbios teritorijos (Natura 2000). Saugomos teritorijos užima apie 4,2 % Savivaldybės ploto.

2.4.1. Kultūrinis rezervatas

Į pasaulio paveldo sąrašą Kernavės archeologinė vietovė (Valstybinis Kernavės kultūrinis rezervatas) buvo įrašyta 2004 m. liepos mėnesį. Ši vietovė yra unikalus archeologijos ir istorijos vertybių kompleksas, reprezentuojantis Lietuvos priešistorę ir ankstyvąjį Lietuvos valstybės formavimosi periodą.

Siekiant išsaugoti šį kompleksą (194,4 ha, iš jų Širvintų rajono savivaldybės teritorijoje 186,78 ha), jį tinkamai prižiūrėti, tvarkyti ir propaguoti, organizuoti mokslinius tyrimus, 1989 m. įsteigtas valstybinis Kernavės archeologijos ir istorijos muziejus-rezervatas. Taip pat buvo nustatyta Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato buferinės apsaugos zona – 2455,2 ha.

Kernavės archeologinė vietovė Rytų Lietuvoje yra išskirtinis liudijimas apie 10 000 metų trukusią Europos Baltijos jūros regiono gyvenviečių raidą. Šioje vietovėje yra ypač svarbių pagoniškujų ir krikščioniškųjų laidojimo tradicijų sąlyčio įrodymų. Gyvenviečių planas ir išpūdingi piliakalniai yra išskirtiniai tokių rūšių struktūrų raidos ir jų naudojimo istorijos ikikrikščioniškuoju laikotarpiu pavyzdžiai. Kernavė rašytiniuose šaltiniuose (Hermano Vartbergės kronikoje ir Eiliuotoje Livonijos kronikoje) pirmą kartą paminėta 1279 m. XIII a. Kernavė tampa feodaliniu amatininkų ir pirklių miestu, ji buvo svarbiausias besiformuojančios Lietuvos ekonominis politinis centras – pirmoji Lietuvos sostinė. 1390 m. kryžiuočiai užpuolė ir sudegino Kernavę. Senojo miesto liekanas ilgainiui užklojo storas sąnašinis aliuvinis žemių sluoksnis.

2011 m. gruodžio mėn. 1954 m. Hagos konvencijos Antrojo protokolo Kultūros vertybių apsaugos ginkluoto konflikto metu komiteto 6-ojoje sesijoje Kernavės archeologinei vietai suteikta sustiprinta apsauga ginkluoto konflikto metu. Kernavės archeologinė vietovė yra penktoji Pasaulio paveldo vietovė, kuriai suteiktas toks statusas (© Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija).

2.4.2. Draustiniai

Alionių telmologinis draustinis (ribos sutampa su buveinių apsaugai svarbia teritorija Alionių pelke) – didžiausia Širvintų rajono saugoma teritorija, išsidėsčiusi Vilniaus ir Širvintų rajonuose. Jos plotas 2096,10 ha (iš jų 1747,96 Širvintų rajono savivaldybės teritorijoje), įsteigtas 1974 metais. Draustinis skirtas išsaugoti Aukštaičių - Sėlių moreninėms prieškalvėms būdingą stambių pelkėtų masių kraštovaizdį. Saugoma teritorija išsidėsčiusi dideliame aukštapelkės masyve, kuriame yra du liekaninės kilmės ežerai: Alys ir Pulimas. Didesnioji pelkės dalis – plynraistinė aukštapelkė, pasižyminti gausiais durpių ištekiais. Alionių miške peri juodasis gandrai. Uolės upelio slėnyje rasta didelė paprastojo kardelio augavietė. Iš draustinio pietvakarinės pusės išteka Milčiupės upė.

Bartkuškio telmologinis draustinis (ribos sutampa su buveinių apsaugai svarbia teritorija Gerviraisčio pelke) išsidėsčius šiaurinėje Širvintų rajono savivaldybės dalyje. Draustinio plotas siekia 197,67 ha, įkurtas 1974 metais. Šios saugomos teritorijos tikslas išsaugoti Neris žemupio plynaukštei būdingas Gerviraisčio pelkių kompleksus.

Lygiaraisčio telmologinis draustinis (ribos sutampa su buveinių apsaugai svarbia teritorija Astruvkos mišku) įsikūręs rytinėje Savivaldybės dalyje. Draustinio plotas yra 426,72 ha, įkurtas 1974 metais. Jame saugomas moreninėms lygumoms būdingas Lygiaraisčio pelkių kompleksas. Iš jo teritorijos pietrytinės pusės išteka upė Ryna (ilgis apie 6,5 km).

Aiškinamasis raštas. Konceptija	Dokumento Nr. 2013/35/RSP/01/01	Lapas	8
		Lapų	14
		Laida	0

Šešuolėlių telmologinis draustinis draustinis (ribos sutampa su buveinių apsaugai svarbia teritorija Šešuolėlių mišku) yra saugoma teritorija Širvintų rajono savivaldybės šiaurės rytinėje pusėje. Jo plotas 509,09 ha įkurtas 1992 metais. Teritorijoje saugomas Baltijos aukštumų lankui būdingas aukštapelkės su miškingu apypelkiu kraštovaizdis.

Budelių kraštovaizdžio draustinis (dalis draustinio patenka į buveinių apsaugai svarbią teritoriją Neries upės) plyti dviejų Savivaldybių rajonų teritorijoje: Širvintų ir Kaišiadorių. Jo plotas 415,39 ha, iš jų Širvintų rajono savivaldybės teritorijoje 216,39 ha, įkurtas 1992 metais. Juo siekiama išsaugoti raiškų miškingą Neries žemupio vingio kraštovaizdį su archeologijos paminklais.

Širvintos kraštovaizdžio draustinis (ribos sutampa su buveinių apsaugai svarbia teritorija Širvintos upės ir jos slėniai) išsidėstęs Širvintų, Jonavos ir Ukmergės rajonų savivaldybių teritorijose. Jo plotas 1029,83 ha, iš jų 527,15 Širvintų rajono Savivaldybės teritorijoje, įkurtas 1992 metais. Draustinyje saugomas Širvintos upės slėnis, jo kraštovaizdis (raiškios erozinės formos), natūrali vingri upės vaga, žiobrių nerštavietės (© Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos).

2.4.3. Gamtos paveldo objektai

Dūdų akmenys yra valstybės saugomi rieduliai Gelvonų seniūnijoje, saugomais paskelbti nuo 1990 metų.

A.Linčiaus nuotrauka, 1990.

Čiobiškio urvas yra Širvintų rajone Čiobiškio seniūnijoje. Jis unikalus, kadangi slypi kvartero palikimo dariniuose, jis susidaręs smiltainyje – karbonatiniu cementu sucementuotame smėlyje. Urvo aukštis 1,5 m, ilgis 9 m, viduje yra du susisiekiantys įėjimai, urve daug atšakų. Patį urva suformavo šaltiniai, ištekę iš šlaito. Šis objektas yra netinkamas lankymui ir gali būti pavojingas

(© Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos).

2.4.4. Buveinių apsaugai svarbios teritorijos

Alionių pelkė (ES kodas: LTSIR0003), jos ribos sutampa su Alionių valstybiniu telmologiniu draustiniu. Pelkės plotas 2096,10 ha, iš jų 1747,96 ha Širvintų rajono savivaldybės

Aiškinamasis raštas. Konceptija	Dokumento Nr. 2013/35/RSP/01/01	Lapas	9
		Lapų	14
		Laida	0

teritorijoje, saugomos teritorijos statusas suteiktas 2005 metais. Šios Natura 2000 teritorijos saugomos būveinės: natūralūs distrofiniai ežerai, aktyvios aukštapelkės, tarpinės pelkės ir liūnai, plačialapių ir mišrūs miškai, žolių turtingi eglynai, pelkiniai miškai.

Astruvkos miškas (ES kodas: LTSIR0001), jo ribos sutampa su Lygiaraisčio valstybiniu telmologiniu draustiniu. Miško plotas 426,72 ha, saugomos teritorijos statusas suteiktas 2004 metais. Šios Natura 2000 teritorijos saugomos būveinės yra teritorijoje plytintys pelkiniai miškai.

Gerviraisčio pelkė (ES kodas: LTSIR0002), jos ribos sutampa su Bartkuškio valstybiniu telmologiniu draustiniu. Pelkės plotas siekia 197,67 ha, saugomos teritorijos statusas suteiktas 2004 metais. Šios Natura 2000 teritorijos saugomos būveinės: aktyvios aukštapelkės, tarpinės pelkės ir liūnai, pelkiniai miškai.

Neries upė (ES kodas: LTVIN0009), jos dalis patenka į Neries regioninį parką, Budelių kraštovaizdžio draustinį. Teritorijos plotas siekia 2398,52 ha, iš kurių 160,30 ha yra Širvintų rajono savivaldybėje, saugomos teritorijos statusas suteiktas 2004 metais. Šios Natura 2000 teritorijos saugomos būveinės ir rūšys: upių sraunumos su kurklių bendrijomis, Baltijos lašiša, kartuolė, paprastasis kirtiklis, paprastasis kūjagalvis pleištinė skėtė, palatis, ūdra ir upinė nėgė.

Šešuolėlių miškas (ES kodas: LTSIR0004), jo ribos sutampa su Šešuolėlių valstybiniu telmologiniu draustiniu. Miško plotas 509,09 ha, saugomos teritorijos statusas suteiktas 2004 metais. Šios Natura 2000 teritorijos saugomos būveinės: natūralūs distrofiniai ežerai, aktyvios aukštapelkės, tarpinės pelkės ir liūnai, vakarų taiga, plačialapių ir mišrūs miškai, pelkiniai miškai.

Širvintos upė ir jos slėniai (ES kodas: LTJOA0002), ribos sutampa su Širvintos valstybiniu kraštovaizdžio draustiniu. Teritorijos plotas 1029,83 ha, iš jų 527,15 ha yra Širvintų rajono savivaldybėje, saugomos teritorijos statusas suteiktas 2006 metais. Šios Natura 2000 teritorijos saugomos būveinės ir rūšys: upių sraunumos su kurklių bendrijomis, auksaspalvis kirtiklis, kartuolė, paprastasis kirtiklis, upinė nėgė (© Natura2000).

3. KONCEPCIJA

Gamtinis karkasas yra vientisas gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklas, kuris užtikrinama aplinkos ekologinę kraštovaizdžio pusiausvyrą, gamtinius ryšius tarp saugomų teritorijų, kitų aplinkosaugai svarbių teritorijų ar buveinių, augalų ir gyvūnų migraciją tarp jų.

Širvintų rajono teritorijos gamtinis karkasas yra neatsiejama bendro šalies teritorijos gamtinio karkaso dalis. Jis jungia įvairias teritorijas: rezervatus, draustinius, valstybinius parkus, atkuriamuosius ir genetinius sklypus, ekologinės apsaugos zonas, miškų ūkio, gamtines rekreacines ir ekologiškai svarbias teritorijas.

Gamtinio karkaso teritorijose saugomas natūralus kraštovaizdžio pobūdis, palaikoma ir didinama gamtinė įvairovė, vykdomi rekultivacijos bei renatūralizacijos darbai (vykdomos techninės priemonės, mažinančios sausimosios melioracijos poveikį, sudarančias sąlygas pelkėdarai, upelių ar jų ruožų, natūralių vandentakų atsistatymui, natūraliam ekosistemų, augalų bendrijų ir gyvūnų populiacijų ir jų migracijos kelių formavimuisi), didinamas bendras teritorijos miškingumas, saugomi ir įveisiami želdynai, želdiniai agrarinėse ir urbanizuotose teritorijose, vykdomi pažeistų teritorijų ir akvatorijų atkūrimo, išvalymo nuo užteršimo darbai, skatinama veikla, kuria užtikrinama kraštovaizdžio ekologinė pusiausvyrą, palaikomas ir stiprinamas ekosistemų stabilumas ir atsikūrimas, skatinama švietėjiška, mokslinė veikla, rekreacija ir turizmas. Jam priklausančiose rekreacinės, miškų bei žemės ūkio paskirties teritorijose draudžiama statyti pramonės įmones, kurioms reikalingi taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimai, ir gyvenamuosius kvartalus. Leidžiama veikla, kuri užtikrina kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą ir ekosistemų stabilumą, atkuria pažeistas ekosistemas, yra vykdoma pagal teritorijų planavimo dokumentus.

Gamtinio karkaso paskirtis:

Aiškinamasis raštas. Konceptija	Dokumento Nr. 2013/35/RSP/01/01	Lapas	10
		Lapų	14
		Laida	0

- sukurti vientisą gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklą, užtikrinantį kraštovaizdžio geoekologinę pusiausvyrą, gamtinius - ekologinius ryšius tarp saugomų teritorijų bei sudaryti prielaidas biologinei įvairovei išsaugoti;
- sujungti didžiausią ekologinę svarbą turinčias buveines, jų aplinką bei gyvūnų ir augalų migracijai reikalingas teritorijas;
- saugoti gamtinį kraštovaizdį ir gamtinius rekreacinius išteklius;
- didinti šalies miškingumą;
- optimizuoti kraštovaizdžio urbanizacijos bei technogenizacijos ir žemės ūkio plėtrą (informacija gauta iš VSTT interneto svetainės).

Visose gamtinio karkaso teritorijose skatinama veikla, kuria užtikrinama kraštovaizdžio ekologinė pusiausvyrą, palaikomas ir stiprinamas ekosistemų stabilumas, vykdoma renaturalizacija ir ekosistemų atkūrimas, bei ekstensyvi rekreacija, palaikoma ir didinama biologinė įvairovė bei bendras teritorijos miškingumas, saugomi bei plečiami želdynai ir želdiniai agrarinėse bei urbanizuotose teritorijose, vykdomi teritorijų ir akvatorių rekultivacijos bei išvalymo nuo užteršimo darbai, neutralizuojamos, kitaip nukenksminamos arba iškeliamos pramonės įmonės ir mažinamas vizualiai agresyvių objektų poveikis.

Siekiant stiprinti teritorijų ekokompensacines funkcijas, turi būti vykdomos aktyvios riboto ir silpno geoekologinio potencialo gamtinio karkaso struktūrų plėtojimo priemonės, teikiamas prioritetas šių teritorijų apželdinimui mišku, miško parkų ir kitų rekreacines bei ekologines paskirties želdynų įveisimui ir darniam tvarkymui, ekologinei žemdirbystei.

Ūkinė veikla gamtinio karkaso teritorijose gali būti vykdoma tik įvertinus šios veiklos poveikį, atlikus teritorijų planavimo dokumentų, planų ir programų strateginį pasekmių vertinimą, vadovaujantis Aplinkos apsaugos bei Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymais Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka, numatant ir įgyvendinant įvairiapuses priemones antropogeniniam poveikiui kompensuoti, gamtiniam kraštovaizdžiui ir biologinei įvairovei išsaugoti.

Gamtinio karkaso teritorijose draudžiama naujų pramonės įmonių, kurioms reikalingi taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimai, statyba bei naujų gyvenamųjų pastatų ir gyvenamųjų kvartalų statyba konservacinės, miškų, kitos – rekreacinės, taip pat žemės ūkio paskirties teritorijose.

Gamtinio karkaso teritorijos turi būti tvarkomos vadovaujantis darnios plėtros principais. Teritorijose, turinčiose istorinę, kultūrinę vertę, svarbiose estetiniu atžvilgiu, gamtinio karkaso teritorijos tvarkomos atsižvelgiant ir derinant tarpusavyje ekologinius, kultūrinius bei estetinius kraštovaizdžio formavimo reikalavimus.

Remiantis nacionaliniu kraštovaizdžio tvarkymo planu, kuomet santykinai natūralios naudmenos sudaro apie 60%, o intensyvaus naudojimo antropogeninės – apie 40% yra teoriškai laikytinas optimaliu žemės naudmenų plotų santykiu. Visai šalies teritorijai, įsivedama atraminė optimalaus naudmenų santykio reikšmė 1,63 (62:38), atitinkanti siektiną idealų gamtinio karkaso ir likusios teritorijos dalies santykį.

Gamtinio karkaso pagrindą sudaro geoekologinės takoskyros, vidinio stabilumo arealai ir ašys bei migracijos koridoriai.

Geoekologinės takoskyros – tai Širvintų rajono teritorijos, jungiančios ekologine svarba bei jautrumu pasižyminčias vietas, tai būtų: upių aukštupius, vandenskyras, aukštumų ežerynus, kalvynus, pelkynus bei požeminių vandenų intensyvaus maitinimo plotus. Šios takoskyros palaiko bendrąją gamtinio kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą, skiria stambias gamtines geosistemas. Geoekologinė takoskyra, besitęsianti centrine rajono dalimi nuo rytinės dalies iki vakarinės, plačiai apimdama vienos didžiausių rajone, Musės upės slėnį, priskiriama tarpusisteminio stabilizavimo ašiai.

Aiškinamasis raštas. Konceptija	Dokumento Nr. 2013/35/RSP/01/01	Lapas	11
		Lapų	14
		Laida	0

Geoekologinės takoskyros zonuojamos į teritorijas, kuriose:

- G1 - tausojamas, saugomas natūralus kraštovaizdis;
- G2 - stiprinamas, saugomas kraštovaizdis;
- g3 - atstatomas, saugomas pažeistas kraštovaizdis.

Teritorijos, priskiriamos zonoms, kuriose natūralus kraštovaizdis yra tausojamas ir saugomas (G1) pasižymi didžiu jautrumu. Šios vietovės yra mažai paveiktos neigiamos antropogeninės veiklos ir atlieka reikšmingą vaidmenį palaikant vientisą ne tik Širvintų rajono, bet ir viso regiono ekologinį stabilumą. Šiose teritorijose natūrali aplinka turi būti tausojama ir saugoma, vykdoma veikla nebloginti esamos aplinkos būklės.

Vietovės patenkančios į geoekologinių takoskyrų zoną, kurioje siūloma stiprinti ir saugoti kraštovaizdį (G2), taip pat pasižymi dideliu aplinkos natūralumu. Šiose teritorijoje matomas neigiamas žmogaus veiklos poveikis, tačiau jis dėra didelelio masto. Tokiose teritorijoje vykdamas ūkinę veiklą būtina atsižvelgti į esamą aplinkos pažeidimo laipsnį, vykdoma veikla neturi neigiamai veikti kraštovaizdžio. Kadangi šios teritorijos riša ekologine svarba bei jautrumu pasižyminčias vietoves, ši jų atliekama funkcija turi būti stiprinama, saugomas ir skatinamas aplinkos natūralumo puoselėjimas.

Didelė dalis geoekologinių takoskyrų yra pažeistos (g3). Veikiant antropogenizacijos ir kitiems procesams aplinkos natūralumas ir geba palaikyti ryšius su kitomis teritorijomis silpnėja. Kadangi tokios vietovės svarbios ne tik lokaliai, bet susieja ir stambias gamtines geosistemas, jų išsaugojimas yra labai aktualus siekiant išlaikyti bendrą ekologinę pusiausvyrą. Tokiose teritorijose rekomenduojama riboti ūkinę veiklą, kadangi šiose takoskyrose yra pastebimas jų atliekamųjų funkcijų silpnėjimas.

Galimas trūkstamas natūralių teritorijų kiekis gali būti žmogaus papildomas apsauginiais miško ir kitais želdiniais, renatūralizuotais sklypais. Rekomenduojama, kad jų formos būtų asimetriškos, artimos gamtinėms. Svarbiausia kraštovaizdžio formavimo kryptis geoekologinių takoskyrų teritorijose - kraštovaizdžio natūralumą atkuriančių elementų gražinimas ir gausinimas.

Didelės gamtinės įvairovės nesusausintose teritorijose rekomenduojama reguliuoti žemės naudmenų transformavimą į žemės ūkio naudmenas. Pernelyg nesusausintose žemėse gamtinę įvairovę tikslinga atkurti pagal parengtus melioracijos rekonstrukcijos projektus.

Vidinio stabilizavimo arealai ir ašys – tai teritorijos, užimančios tarpinę padėtį tarp geoekologinių takoskyrų ir migracijos koridorių, galinčios pakeisti šoninius migracijos srautus (šoninį nuotėkį), kitus gamtinės migracijos srautus. Šios teritorijos reikšmingos biologinės įvairovės požiūriu: želdinių masyvai bei grupės, natūralios pievos, pelkės bei kiti vertingi stambiųjų geosistemų ekotopai. Šios teritorijos kompensuoja neigiamą ekologinę įtaką gamtinėms sistemoms.

Vidinio stabilizavimo arealai ir ašys zonuojami į teritorijas, kuriose:

- A1 - tausojamas, saugomas natūralus kraštovaizdis;
- A2 - stiprinamas, saugomas kraštovaizdis;
- a3 - atstatomas, saugomas pažeistas kraštovaizdis.

Vidinio stabilizavimo arealai ir ašys sudaro didelią Širvintų rajono dalį. Daugiausia šių teritorijų, užimančių tarpinę padėtį tarp geoekologinių takoskyrų ir migracijos koridorių yra išsidėstę šiaurinėje ir pietinėje rajono dalyse. Šioms vietovėms tenka mažesnė apkrova nei geoekologinės takoskyroms, tačiau geba palaikyti ir papildyti jų funkcijas yra didžiulė. Dideliu natūralumu pasižyminčiose teritorijose (A1) kraštovaizdis turi būti tausojamas, užtikrinama jo apsauga.

Vertingi stambiųjų geosistemų ekotopai retai būna nepalieti žmogaus veiklos, dėl to mažėja jų geba atlikti šoninio nuotėkio transformavimo funkcijas. Teritorijos, patenkančios į stiprinamo ir saugojamo kraštovaizdžio zoną (A2) turi būti saugomos nuo neigiamo žmogaus ūkinės veiklos poveikio, saugomas ir skatinamas aplinkos natūralumas.

Vykdamas antropogeninę veiklą, ima mažėti aplinkos natūralumas. Pažeisti kraštovaizdžio vidinio stabilizavimo arealai bei ašys (a3) nebegali efektyviai palaikyti ryšio tarp įvairių gamtinių sistemų.

Aiškinamasis raštas. Konceptija	Dokumento Nr. 2013/35/RSP/01/01	Lapas	12
		Lapų	14
		Laida	0

kompensuoti nuo kitų teritorijų tenkančio krūvio, suardomas bendras aplinkos stabilumas. Tokiose teritorijose būtina skatinti, jog būtų gražinami ir gausinami kraštovaizdžio natūralumą atkuriantys elementai, o vykdoma ūkinė veikla nedarytų neigiamo poveikio aplinkai.

Siekians sustiprinti aplinkos kompensacines savybes, rekomenduojama vandenių apsauginėse zonose sodinti apsauginius miškus, jų pakrantėse medžių apsaugos juostas. Svarbiausia kraštovaizdžio formavimo kryptis - esamo natūralaus kraštovaizdžio pobūdžio išlaikymas ir saugojimas.

Migraciniai koridoriai – tai slėniai, raguvynai bei dubakloniai, kitos žemesnėse reljefo vietose esančios teritorijos, kuriomis vyksta intensyvi medžiagų, energijos ir gamtinės informacijos srautų apykaita ir augalų bei gyvūnų rūšių migracija. Širvintų rajone migracijos koridoriai apima apie 15 % rajono teritorijos ploto. Regioniniai ir svarbiausi rajoniniai migracijos koridoriai apie 8 % teritoriją, o kiti rajoniniai ir svarbiausi vietiniai migracijos koridoriai – apie 7 %. Širvintų rajone migracijos koridoriai daugeliu atveju sutampa su rajono teritorijoje esamų upių ir upelių slėniais.

Migracijos koridoriai:

- K1 - regioninės svarbos migracijos koridoriai;
- K2 - tarprajoninės svarbos migracijos koridoriai;
- k3 - rajoninės svarbos migracijos koridoriai;
- k4 - lokalinės svarbos migracijos koridoriai.

Regioninės svarbos migracijos koridoriai (K1) yra išsidėstę išilgai Širvintų ir Kaišiadorių rajonų ribos (vakarų – šiaurės kryptimis) palei Neries upę. Jie užtikrina glaudžius ir nenutrūkstamus ryšius tarp didelių biocenozų. Šių teritorijų išsaugojimas yra būtinas siekiant išlaikyti stabilią geoekologinę pusiausvyrą stambu (regioniniu) mastu. Šiose teritorijose turi būti išlaikoma kuo natūralesnė aplinka, kadangi pažeidus šias teritorijas neigiamas poveikis pasireiškia ne lokaliai, bet regioniniu mastu.

Tarprajoniniai migracijos koridoriai (K2) užtikrina nenutrūkstamus ryšius didelėse, tačiau neturinčiose regioninio masto teritorijose. Tai aktyvio gamtinės informacijos, energijos, medžiagų ir rūšių migracijos srautų arterijos. Vykdamas ūkinę veiklą tokios teritorijos turi būti tausojamos ir saugomos, vengiant neigiamo poveikio joms.

Rajoninės svarbos migracijos koridoriai (k3) turį mažiau įtakos gamtinei įvairovei nei regioninės, tačiau užtikrina stabilumą bei informacijos, medžiagų bei kitą kaitą tarp plačiai išsimečiusių lokalinę svarbą turinčių ekosistemų. Pažeidus šias jungtis sutrinka apytaka tarp įvairių, netoli viena nuo kitos nutolusių, bet priklausomų biocenozų. Antropogeninės veiklos pasekmės skaudžiai atsiliepia šių arterijų jungiamoms teritorijoms, dėl to būtinas jų tausjimas ir saugojimas.

Lokalinės svarbos migracijos koridoriai (k4) sujungia šalia viena kito esančius vandens telkinius, medžių grupes, žemės įdaubas ir kitas teritorijas, kuriose labai aktyviai vyksta pasikeitimai tarpusavio veiklos produktais, yra nutiesti floros ir faunos migracijos keliai. Sutrikdžius mainus šiomis jungtinis neigiamas poveikis jaučiamas greitai, tačiau pasireiškia vietiniu lygiu. Vietinę svarbą turi dauguma Savivaldybės teritorijoje esančių kanalų. Pažeistos migracijos koridorių funkcijos yra būdingos nemažai daliai šiems jungtims priskirtų upelių aukštupiams bei kanalams.

Migracijos koridorių teritorijose turi būti palaikomas ir stiprinamas ekosistemų stabilumas, vykdoma renatūralizacija, didinama biologinė įvairovė. Rekomenduojama sudaryti sąlygas pelkėdarai, upelių ar jų ruožų, natūralių vandentakų atsistatymui, natūraliam augalų bendrijų ir gyvūnų populiacijų ir jų migracijos kelių formavimuisi, būtina gražinti ir gausinti kraštovaizdžio natūralumą atkuriančius elementus.

Aiškinamasis raštas. Konceptija	Dokumento Nr. 2013/35/RSP/01/01	Lapas	13
		Lapų	14
		Laida	0

Gamtinio kraštovaizdžio geoekologinį potencialą ir ekologinio kompensavimo funkcijas užtikrinančius sprendinius sudaro gamtinio karkaso ir ekologinio tinklo teritorinė struktūra bei saugomų teritorijų ir objektų dislokacija.

Gamtinį kraštovaizdį bei jo geoekologinį potencialą, rekomenduojama vystyti remiantis Širvintų rajono savivaldybės bendrojo plano aplinkosauginėmis nuostatomis, kur rekomenduojama išlaikyti esamą gamtinio karkaso struktūrą jos papildomai daug nereguliuojant. Gamtinio karkaso teritorijų apsaugą, tvarkymą, naudojimą ir planavimą reglamentuoja Saugomų teritorijų, Aplinkos apsaugos, Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos, Miškų, Teritorijų planavimo, Statybos, Poveikio aplinkai vertinimo, Pajūrio juostos bei kiti įstatymai, Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos, atskirų saugomų teritorijų nuostatai, saugomų teritorijų, jų zonų, teritorijos dalių ar paveldo objektų tipiniai ir (ar) individualūs apsaugos, taip pat saugomų teritorijų regioniniai architektūriniai reglamentai, įskaitant laikinus reglamentus, apsaugos sutartys, kurios gali būti sudaromos dėl veiklos apribojimų saugomose teritorijose, konkrečių žemės, miško bei vandens telkinio naudojimo sąlygų nustatymo ir gamtinio karkaso nuostatai.

Salyginai nepažeistos teritorijos yra išsaugojusios natūralų (gamtinį) kraštovaizdžio pobūdį bei ekologinio kompensavimo potencialą. Tai rajono gamtinio karkaso funkcionavimo pagrindas. Siekiant išsaugoti šias teritorijas ūkinės veiklos reguliavimas turi būti susijęs su subalansuotu miškų ūkio tvarkymu, jų regeneracinio potencialo išsaugojimu, rekreacinio naudojimo reguliavimu.

Pažeistos gamtinio karkaso teritorijos, kuriose geoekologinis potencialas yra sumažėjęs, daugiausiai koncentruojasi apie mišrias naudmenas, kurias sudaro labai įvairaus dydžio miškų ir žemės ūkio naudmenų plotai. Tokiose vietovėse dalis dirbamų žemių turėtų būti verčiamos į pievas ir ganyklas, skatinami plėstis ir vystytis ekologinio ir pereinamojo tipo (tvaraus ūkininkavimo) ūkiai, miškingumo vystymas, mažai naudojamų naudmenų renatūralizacija (vykdant technines priemones, mažinančias sausinamosios melioracijos poveikį, sudarančias sąlygas pelkėdarai, upelių ar jų ruožų, natūralių vandentakų atsistatymui, natūraliam augalų bendrijų ir gyvūnų populiacijų ir jų migracijos kelių formavimuisi).

Žmogaus veiklos stipriai pakeistuose gamtinio karkaso teritorijose jos geoekologinis potencialas yra silpnas. Šių teritorijų susiformavimą lėmė nesubalansuoto žemės naudojimas pažeidžiant ekologinės pusiausvyros sąlygas. Tokiose teritorijose dėmesys turi būti kreipiamas į pažeistų teritorijų pažeistų funkcinių atkūrimą ir stiprinimą. Rekomenduojama skatinti ekologinių ūkių kūrimasi, didinimą apželdintų teritorijų skaičių, formuoti dirbtinius pelkias ir vandens telkinius.

Gamtinio karkaso ekologinio kompensavimo funkcijų atkūrimo ir stiprinimo priemonės bei būdai turi būti pasirenkami įvertinant teritorijos santykinę kompensacinę svarbą ir pažeidimo laipsnį, vietovės sąsają su saugotomis teritorijomis

Gamtiniame karkase esančiuose rezervatuose, draustiniuose, valstybiniuose parkuose, biosferos monitoringo (stebėsenos) teritorijose, ekologinės apsaugos zonose, atkuriamuosiuose ir genetiniuose sklypuose veiklos apribojimus nustato LR Saugomų teritorijų įstatymas, gamtinio karkaso nuostatai, kiti veiklą saugomose teritorijose reglamentuojantys dokumentai.

Saugomoms teritorijoms, turinčioms tarptautinės svarbos saugomos teritorijos statusą ir (ar) įrašytoms į tarptautinės reikšmės saugomų teritorijų sąrašus, taikomi tarptautinėse konvencijose, sutartyse nustatyti reikalavimai. Natura 2000 teritorijose yra draudžiama arba ribojama veikla, galinti turėti neigiamą poveikį saugomoms natūralioms buveinėms, rūšių buveinėms ir saugomoms augalų bei gyvūnų rūšims. Leidžiama tokia veikla, kuri užtikrina tinkamą buveinių ir rūšių būklę. Veikla turi būti vykdoma atsižvelgiant į konkrečius buveinių tipus ar rūšis ir remiantis teritorijų planavimo dokumentais ir gamtotvarkos planais.

Aiškinamasis raštas. Konceptija	Dokumento Nr. 2013/35/RSP/01/01	Lapas	14
		Lapų	14
		Laida	0